

A magyarság gyémántkeménységű őrlelke volt

Babits egyik utolsó meditációjában azt fejtette ki, hogy a nemzet néha csak egy-két emberben él. Hornyik Miklós elsősorban a délvidéki, de az egyetemes magyarság ilyen kivételes egyénisége, a nemzet őrlelke volt. Abban utánozhatatlan egyedi, ahogy íróként, hungarológiai kutatóként, szerkesztőként embereket, eseményeket, történelmi, társadalmi, irodalmi, művelődési jelenségeket át tudott látni szélesebb összefüggésükben és kimondani róluk sommás következtetéseket, de nem megfellebbezhetetlennek tartottakat, s mindezt könnyed, elegáns stílusban, finom iróniával vagy életszerű hasonlatokkal, utalásokkal megspékelve, hogy az olvasó ne csak megértse, hanem át is élje, élvezetes olvasmánya legyen, még akkor is, ha retteneteinkről, a magyarirtásról, meghasonlásainkról, árulásainkról, sorskérdéseinkről ír vagy beszél, vitatkozik.

Hogy nem oktanul tartottak vitriolos tollától, azt csak egy apró részlettel illusztrálnám Tolnai Ottó Kossuth-díja kapcsán kialakult vitájából, amelyet Tolnai fiának, Szabolcsnak a bántó soraira reagálva írta: „...rozsdás puszkákról, csontbrigádról írsz és még Miloševićet is idézed, arra utalva, hogy «méltóságteljesen» induljunk meg (el) – én magam és ki még? – «melegebb éghajlatok felé» (valószínűleg égtájakat akartál mondani, de dadogott kezeden a számítógép), ...” (Magyar Szó, 2007. április 3., Válaszadás fordított sorrendben)

A másik idézet pedig a *Széttagolt ország* című kis-könyvből való (mellékesen jegyzem meg, hogy az egyik emlékező a Hét Napban (2012.02.22.) pontatlanul idéz, Szétszórt országnak keresztelve át a művet!):

„Hosszú időn át őszinte tisztelője voltam Antall József miniszterelnöknek. Aki, ugye, lélekben 15 millió magyar miniszterelnöke kívánt lenni. 1991 novemberében a Széchenyi Társaság diplomáját az ő kezéből vettem át. Megtiszteltetés volt számomra az is, hogy két alkalommal hosszan beszélhettem vele, alapvetően fontos kérdésekről. Józan, megfontolt, a magyarságért tenni akaró államférfi benyomását keltette bennem.

A nemzeti oldal szétverését azonban ő indította el. Kivádította Csurka Istvánékat a Magyar Demokrata Fórumból, és leszálló pályára állította a nemzetelű magyar belpolitikát. S amikor végül cinikusan azt mondta az elégedetlenkedőknek, az igazi, mélyreható rendszerváltoztatás szorgalmazóinak, hogy: «Tetszettek volna for-

radalmat csinálni», már vissza kellett volna szólni neki, Benedikty Tamás szavaival: «Miniszterelnök úr, tetszett volna ön tisztességesen kormányozni, és nem elvtelen paktumokat kötni».

Amikor ma azt hallom, hogy «antalli örökség», már csak ez jut eszembe. Az antalli örökséget ugyanis úgy hívják, hogy Horn Gyula és Pető Iván. A többi csak mese és mellszobor.”

Hát ehhez hasonló nagyságú nevekről és jelenségekről, megalkuvásokról, de dicső tettekről és személyiségekről is olvashatunk az Unicus Műhelynek 300 példányban kiadott könyvecskéjének lapjain. Hogy mi volt a szerző célja, a dedikált könyvhöz csatolt levél így rögzíti:

„Kedves Ági és Jenő!

A mellékelt apró kiadvánnyal – nem merném könyvnek nevezni – nem a halhatatlanságot céloztam meg.

Annyi történt csupán, hogy az Ottlik-könyv írása közben rendbetettem a levelezésemet (tíz vaskos dosszié született így meg, régi fényképekkel, dokumentumokkal, barátaim kézírataival zsúfolva), és kiselejteztem a régi írásaimat. Ezek java része irodalmi és politikai tárgyú vitacikk volt, amelyek cenzurális okokból otthon, Újvidéken nem jelenhettek meg - és most, fájó szívvel persze, be kellett látnom, hogy elveszítették aktualitásukat.

Aztán számomra is váratlanul kilenc kis írásom valamiféle egységgé állt össze. Először csak ide-oda raktam ezeket a lapkivágásokat, mert sajnáltam eldobni. Más-más időben és más-más publicisztikai műnemben íródtak – mit lehet ezekkel kezdeni? Kiváló prózáiró barátom, Tárnok Zoltán elolvasta ezt a kis gyűjteményt, visszahőkölt attól, amit a pesti politikai és irodalmi szubkultúra prominenseiről papírra vettem, s azt tanácsolta, goromba nyomatkossággal, hogy eszembe ne jusson ilyesmit kiadni a kezemből. Mivelhogy olyan érzékenységeket sértenék, amelyek ...

Ő pecsételte meg a kézirat sorsát. Úgy is mondhatnám: a jellegzetes, sejtfalakba ívódott magyarhoni óvatosság. Az örökös intelem: »igazad van, de a pillanat most nem alkalmas arra, hogy...«

Én meg arra gondoltam: nincsenek ilyen pillanatok.

A pillanatot mi magunk tesszük alkalmassá írásaink közlésére.

Baráti szeretettel: Miklós”

Február 7-én még javában e-maileztünk az Aracs-nak e készülő márciusi számáról, amelyért rengeteget tett, mert vallotta: ez a szellemi műhely (amelyet a független magyar értelmiség érdekében, végső soron pedig „délvidéki magyar népünk” érdekében hoztak létre), semmivel sem pótolható. Az Isten is vérbeli szerkesztőnek teremtette, szenvedélyes közösségépítő volt, könnyed eleganciával csiholt tüzet, de mindenki félt, nehogy lángba borítsa az addig kitaposott utakat, s kiderüljön: mekkora lánggal és milyen sokáig izzana az ő műhelyének tüze, éppen ezért egy-két év után menesztették, vagy épp magát a műhelyt verték szét, húzták ki a lába alól: az újvidéki legendás Képes Ifjúság műhelyétől kezdve a budapesti Világszövetségen, majd a Világlapon át a leghatékonyabb médiáig, a köztelevízióig. S amikor az Aracs folyóirat alapítójának, az Aracs Társadalmi Szervezetnek az elnöke, Gubás Jenő 2008-ban felkérte, hogy Vajda Gábor halála után vállalja el a főszerkesztői posztot, megtiszteltetésnek tartotta az újabb műhelyteremtő lehetőséget, de elhárította, mert már tisztában volt súlyos betegségével. Hogy mennyire tisztelte és méltányolta az alapító felelős szerkesztőnek, Vajda Gábornak a 2001-től végzett munkáját, a *Meghasonlásunk történetébe* is beszerkesztett írása bizonyítja: „... egy állami befolyásolástól mentes, többségi és kisebbségi hatalmi centrumoktól független szellemi műhelynek kellett létrejönnie, egy cenzúrával és pártpolitikai érdekekkel is szembeszegülő közéleti folyóiratnak kellett megszületnie ahhoz, hogy az egyre többek által sürgetett társadalmi megújulás ne bizonytalan kimenetelű magánakciók célja legyen csupán. Szabadkán megszületett az Aracs folyóirat, amelynek pontosan olyan szerkesztőre volt szüksége, mint amilyen Vajda Gábor volt. Célratörő szerkesztéspolitikájával Vajda egy egész munkaközösséget teremtett meg a *szellemi élet elmeszesedése ellenében és az írástudói lelkiismeret fölélesztése érdekében*. Ez nem jó mulatság, de férfimunka volt.” A folyóirat indulása utáni évben a Hét Napban (2002. május 29.) Koliger Károly kérdésére, hogy mit hiányol leginkább az életünkben, így kezdi a választ: „Attól tartok, a vajdasági magyarok körében még nem igazán következett be az a szemléletváltozás, amelynek a politikai hegycsuszlások következtében már rég be kellett volna következnie. Szerencsére azonban vannak biztató jelek is; nagyon fontos, hogy megjelenhet az Aracs című folyóirat, mert a szabad véleménynyilvánításnak és a mélyreható politikai szemléletváltozásnak olyan fóruma, amely egy szilárdabb közösségi lét eszmei alapjává válhat.” Hornyik másutt azt is kifejtette, hogy az Aracs nem egy folyóirat a sok közül, „az Aracs eszme is.” És amikor ezt az eszmét, szellemiséget épp az általa javasolt, majd megválasztott új főszerkesztő rossz irányba vitte, nagyon csalódott volt, mert Joó Tibor filozófussal együtt azt vallotta, hogy a tár-

sadalmi megújódást csak tiszta erkölcsű, emelkedett szellemű emberek mozdíthatják elő. Éppen ezért a főszerkesztőváltás után nagybetegen is, szinte erején felül segített a megújult szerkesztőségnek. Kéziratokat gyűjtött, szerkesztőségépítési útmutatót adott, sajtóhibákra és egyéb mulasztásokra hívta föl a figyelmünket, mindent egyszerre akart elmondani, azaz leírni ... A virtuális világban, a villámpostán az ember nem érzékelheti, mint a telefonon keresztül, hogy elgyengült a hangerő a vonal túlsó végén. Örökre megbocsáthatatlan balkáni bűnnek tartom, hogy a január 18-i levelére csak február 2-án válaszoltam.

„Kedves Miklós,

a Jánosnak és nekünk is elküldött leveledre ne haragudj, hogy csak késve válaszolok.

Először is Jenő és a magam nevében is mondom, hogy nem tudunk eléggé hálásak lenni, hogy betegen is szakítasz időt, energiát, hogy törődjél az Araccsal, kéziratokat gyűjts, jó tanácsokkal láss el bennünket, dicsérj és észrevedd a hibákat is, mint egy vérbeli szerkesztő. Csak azt tudom kívánni, hogy a Jóisten adjon nagyon sok erőt, hogy legyőzd a betegséged, azután pedig még sokáig terelegessél bennünket jó irányba.

Észrevételeid nagyon segítenek abban, hogy a jövőben még jobban odafigyeljek, hogy ne történjenek meg ilyen bosszantó hibák. (...)

Jenővel arról beszélünk, hogyha most rendezed sajtó alá újabb könyved, nem tudnál abból valamit küldeni a mostani Aracsba? Nagyon jó lenne.

Még egyszer köszönünk mindent.

Szeretettel ölelünk: Ági és Jenő”

Ő öt nap után válaszolt, s ezt is udvariatságnak tartotta. Pedig azt nem is sejtettük, hogy már csak felesége segítségével tudta válaszát megírni.

„...*Nem udvariatságból hallgattam eddig, és most is csak röviden válaszolhatok. Azért lendültem neki az Aracs-kéziratok gyűjtésének, hogy világossá váljék, a legelső számtól kezdve a régi jó Aracs szerkesztéspolitikája folytatódik. Őszintén örülök annak, hogy az új kéziratok is elnyerték tetszésedet. (...) Köszönöm a megtisztelő felkérést, de készülő könyvemből nem küldhetek szemelvényt. Majd ha megjelenik, látni fogjátok, hogy miért nem. Most két hétre ezzel a munkával is leálltam betegségem miatt. Talán a napokban már folytatni tudom.*

Én nagyon sajnálom, hogy Ács Margit zseniális eszszéje Tari letiltása miatt kimaradt a lapból. Ez az utóbbi húsz év egyik legfontosabb írása. Nem lehetne esetleg beszuszakolni a márciusi számba? Persze, jól tudom, hogy ügyelnetek kell a belső arányokra; hogy át ne billen-

jen a mérleg a délvidéki szerzők kárára. Sok szeretettel üdvözl mindkettőtöket: Miklós” (2012.02.07. – 19 h 17’)

Hogy újból, s immár véglegesen elkéstem a viszontválasszal, az Újvidéki Rádió In memoriam gyász híre tudatosította bennem, ütött szíven február 13-án reggel.

Hornyik Miklós csak egy dologról, a halállal való szembenézésről nem írt, nem beszélt, csak ritka alkalomkor. Egy ilyen kényszerítő helyzet volt Vajda Gábor halála. A 2008. augusztus 20-án megjelent Aracs folyóirat számában, rá emlékezve, többek közt ezt írja: „Az utóbbi időben néha a halálról, az elmúlásról is ejtettünk egy-két szót beszélgetéseink során. Pontosabban: ejtettem én, amikor baráti tapintattal hogylétem felől érdeklődött. (...) – Aki egyszer szembenézett a halállal, az élete végéig szembe fog nézni vele – mondtam neki legutóbb, budapesti könyvbemutatója előtt, telefonon. Nyugtáztam e kijelentésemet, és másról kezdett beszélni. Nem hagytam magam eltéríteni, fontos volt számomra, hogy

a végére járjunk a dolgoknak. – Amikor majd elérkezik az utolsó pillanat, iszonyodás és vakrémület, keserűség és kétségbeesés nélkül, férfiasan és elegánsan vegyünk búcsút az élettől, úgy, ahogyan Kosztolányi tette *Őszi reggeli* című versében: «*Jobb volna élni. Ámde túl a fák már / aranykezükkel intenek nekem.*»”

Hű és őszinte barátja, Domonkos László mondta, hogy fél órával a halála előtt még sms-t írt a kiadójának.

Drága Miklós! Várjuk a kiadótól az általad összeállított utolsó könyvedet. És reméljük, hogy lesz majd, aki összegyűjti kötetbe a veled készült interjúkat, vitacikkidet, hogy minél többen okulhassunk belőlük. Vigyázó szemedet ne vedd le rólunk odafönt se, hogy érezzük értünk aggódó kisugárzásod. Idelent pedig nekünk nem kis feladatunk lesz: jótékony sugarakat ontó kis atomtöltetiednek, hátrahagyott könyveidnek nem felületes, hanem mondatról mondatra való tanulmányozása és terjesztése, mindannyiunk okulására - ezzel még adósaid leszünk egy jó darabig.

Fotó: Domán László

Újvidéki otthonában (1987)